

Szabad rendőr, szabad madár

Meddig SZDSZ az SZDSZ? Mit adhat föl a Szabad Demokraták Szövetsége a párt emberi jogi elkötelezettségéből a kormányzás gyakorlatában?

A rendőrség – emberi jogi szempontból című jelentés ürügyén robbant ki a vita a párt pragmatikusai és emberi jogi irányzatának képviselői között. **BARTUS LÁSZLÓ** írása.



Tamás Gáspár Miklós szerint a párt nem engedhet az elveiből, mert elveszíti létezése értelmét. „A demokratikus ellenzék tizenöt éves múltja a jogállamiságért folytatott küzdelem jegyében telt. Az SZDSZ-t ezek az emberek alapították, ezért a kérdés a szabaddemokraták politikai identitásához tartozik. Az SZDSZ létjogosultságát – többek között – az dönti el, hogy az emberi jogok kérdésében miként viselkedik” – mondja a szabaddemokraták egykori frontembere.

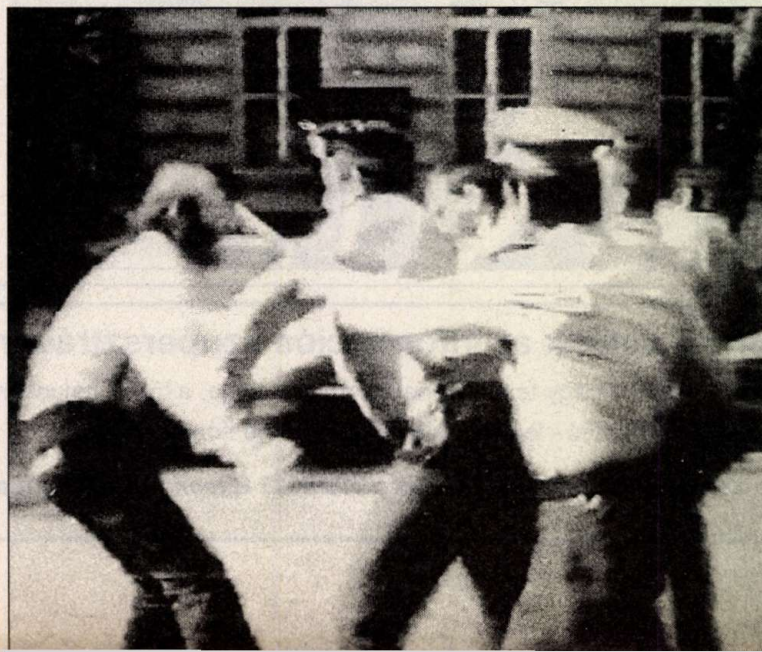
Erkölcsei válság?

A párt környezetéhez tartozó értelmiségiek egy része úgy érzi: a pragmatikus „reálpolitizálás” megtörte a madarak röptének ívét. Számos területen, így a szabaddemokrata vezetésű Belügyminisztériumban az elfogadhatónál többet engedtek elveikből. A másik irányzat úgy véli, „a mozgalmár forradalmi romantika” ideje lejárt. Kormányra kerülve sokféle érdeket kell figyelembe venni. A párt gyakorló vezetői úgy látják: a kormányzással járó érdekegyeztetés kompromisszumokra kényszeríti az SZDSZ-t. Vagy legalábbis fokoza-

tosságra – amint azt Dornbach Alajos megfogalmazta.

– Félénkségről és túlzott óvatosságról van szó – szögezi le TGM. – Cselekedni kellene, különben a párt elveszítheti önazonosságát, és ezzel együtt létjogosultságát is – mondja, arra utalva, hogy bátorság nélkül 1988-ban sem kezdődött volna el a rendszerváltás.

Egy régi nyár a Batthyány-örökmécsesnél: Kis János



Menjünk...

TGM szerint nem volna jó, ha a taktikai ellentét miatt folyamatossá válna az erkölcsi válság a pártban. A konfliktus szerinte nem elvi jellegű:

– Kuncze Gábor, Pető Iván vagy Hack Péter emberi jogi felfogása nem különbözik Kis Jánosétól, Eörsi Istvánétól vagy az enyémtől. Legalábbis nem nagyon. A vita a politikai stratégiáról zajlik. A demokratikus fordulat befejezetlen. És ami befejezetlen, azt be kell fejezni.

A „kemény magból” néhányan úgy érzik, hogy az SZDSZ elszalasztotta a kormányváltáskor kínáló lehetőséget. Nem öntött tiszta vizet a pohárba. Sőt. Az MDF-kurzus után bizonyos emberi jogi kérdésekben elvtelen engedményeket tett a szocialistáknak, akik ezzel kissé visszaéltek. A kis lépések

taktikájában csalódott a választók egy része, mivel a népnek igenis „van demokratikus ösztöne”.

Koalíciós rendőrállam

Tamás Gáspár Miklósnak Az SZDSZ becsülete című, tavaly március 23-án, a Beszélőben megjelent cikkének a Koalíciós rendőrállam című fejezete már élesen támadta a liberális belügyminisztert, akinek „regnálása alatt az Egyesült Államok külügyminisztériuma újabb rasszista jogsértéseket regisztrál Magyarországon”. Néhány nap múlva Kis János (a párt alapító elnöke) vezetésével létrejött az SZDSZ Országos Tanácsa (OT) mellett működő emberi jogi munkabizottság. A kezdeményezés célja feltételezhetően az volt, hogy megvizsgálják: kormányzati pozícióban miképpen érvényesíti a párt az SZDSZ alapeszméit. A munkacsoport elsőként a rendőrség emberi jogi teljesítményét vizsgálta. Fél éves huzavona után február 23-án az OT megtárgyalta a bizottság jelentését. A dokumentum inkább csak utal arra, ami közismert. A liberális vezetésű Belügyminisztérium felügyelete alatt Boross Péter „férfias rendőrsége” – mintha mi sem történt volna – továbbra is ütlegetli a cigányokat, ezzel szemben passzívan segíti a szkinhedeket. A fogdákatban bántalmazzzák a gyanúsítottakat, a kényszervallatásoknak halálos áldozatai is vannak. A felelősségre vonás minimális.

A jelentés ajánlásában megfogalmazódó javaslatok arra utalnak, hogy az alapító atyák egy része

cselekvésre szánta el magát: nyomást akarnak gyakorolni az apparátusi munkába és a parlamenti táposómalomba beleszűrült, harc-képtelenné vált „pragmatistákra”. „Az SZDSZ-es képviselők az ilyen típusú ügyekben éljenek tájékoztatási kérésükkel, ideértve a magyarizatkérés parlamenti eszközeit is.” Majd – hátha nem világos – egy zárójeles magyarázat következik: („Nem szokás, hogy kormány-párti képviselők saját minisztereket interpellálják, de kérdést bátrabban intézhetnek hozzájuk.”)

Kuncze szerepe

Ebből arra lehet következtetni, a munkacsoport az emberi jogi kérdések megoldásához kényszerítő eszköz alkalmazását tartja szükségesnek Kuncze Gábor belügyminiszterrel szemben... Ajánlásuk alapján az OT mintegy felszólítja az SZDSZ-frakció tagjait, hogy – ha másképp nem megy – a parlamentben vonják kérdőre (felelősségre?) a belügyminisztert, pártjuk első számú kormányzati emberét. A javaslat arra buzdít, hogy a képviselők akár nyilvános provokáció útján is próbálják a tárca vezetőjét az emberi jogi helyzet javítására rászorítani.

A munkacsoport tagjai cáfolják azokat a találgatásokat, melyek szerint az ügy mögött Kuncze elleni politikai támadás állna. Mindenesetre egy napilap már megpendítette Magyar Bálint és Demszky Gábor versenytáncát Kuncze várható miniszterelnök-jelölti helyéért. A belügyminiszter a 168 Óra kérdésre így válaszolt: – Valakinek mértéktartónak kell maradnia. Mivel most is én leszek az, ezért nem nyilatkozom.

Sodrásban

A konfliktus tovább is éléződhet. Az átfogó rendőrségi reform elmaradása „az SZDSZ véleményalkotó köreiben zavart okozott. Politikai hiba volna úgy értékelni ezt a rossz hangulatot, mint-ha csupán néhány értelmiségi lelkiismereti problémájáról volna szó”.

A jogvédők bizonyos tekintetben megosztják a közvéleményt és a pártot. Az SZDSZ jelentős polgári konzervatív gondolkodói ellenérzéssel figyelik, hogy „életmód-kisebbségek” védelme címén a klasszikus szabadságjogok közé emelnek nem üldözött, ám pozitív megkülönböztetésre és térhódításra törekvő devianciákat: a kábító-

szer-élvezetet és a homoszexualitást. A téma megkerülhetetlen, mivel Kis Jánosék tanulmánya is nagy terjedelemben foglalkozik vele, ami nemcsak a „pragmatikusok” között, hanem saját köreikben is vihart kavart.

Nem szükségszerű, hogy az SZDSZ sodródjon – olvasható a dokumentum előszavában.

A sodródás legtipikusabb esetének tartják, hogy az MDF kormányzása alatt (és a pártállami rendszerben) kompromittálódott rendőrtábornokokat – „nincs más” jelszóval – nem váltotta le a szabaddemokrata belügyminiszter. „Azt gondolta volna az ember, hogy az 1992 októberi szkinhedkísérgetőket napok alatt elnyeli a jótékony feledés, hiszen ezeknek az

pások mindenütt előfordulnak, még a magát globális erkölcsbíráként jellemző Amerikában is.

A különbség

– A különbség nem ebben, hanem a számonkérésben mutatkozik – mondja Mészáros István képviselő, a parlament emberi jogi bizottságának alelnöke. – Míg Nyugaton a gyanús ügyeket következetesen kivizsgálják és jaj annak a rendőrnek, akire valami rábizonyosodik, nálunk az ügyészség kesztyűs kézzel bánik a hatalmukkal visszaélőkkel.

Magyarországon a rendőrökre – valahogy – nem sikerül rábizonyítani a jogsértést. Az általuk elkövetett bűncselekmények felderítésé-

laci „erős rendőrséget” követel. A gyenge rendőrség is lehet törvénysértő, az erős is jogtartó.

Az SZDSZ konzervatív pragmatistái szerint a jogvédők eltúlozzák a helyzetet. Mivel maguk is áldozatai voltak a rendőri önkénynek, ösztönösen idegenkednek a rendőrségtől és mindenfajta hatóságtól. A munkacsoport egyik ülésén vita kerekedett arról, hogy a jelenlévők ne ugyanolyan rendőrelenes előítéletekkel közelítsenek a témához, mint amilyen cigányellenes előítélettel vádolják a rendőröket.

Ezt megerősíti Csepeli György szociálpszichológus is. Szerinte két frusztrált, előítéletekkel terhelt társadalmi csoport áll szemben egymással. A különbség az, hogy a



Egy barátságos rendőri kezdőrúgás

elvtársaknak még a lojális parancsértelmezése is veszélyes a demokráciára” – írta Tamás Gáspár Miklós. Ennek elmulasztása demoralizálta a közvéleményt és az állományt is, állítja a filozófus-közíró. Hogy mekkora kockázatot jelentett volna új arcokkal kísérletezni, nem tudni. Kuncze Gábornak jelentős jogvédő érdemei is vannak. Megnyitotta a fogdákat a Helsinki Bizottság előtt. A levéltárakat az iratfelmérő bizottság előtt. (Össze is különbözött ezen Horn Gyulával.) A kerepestarsai táborba beengedte az újságírókat.

Hack Péter és Mészáros István képviselők egybehangzóan állítják, hogy a magyar rendőrség emberi jogi teljesítménye semmivel sem rosszabb, mint a világ bármely rendőrségéé. Ez az összehasonlítás azonban némiképp sántít: jogtalan bántalmazásból egy eset is sok. Nemzetközi tapasztalatok azonban azt bizonyítják, hogy rendőri túlka-

nek hatékonysága nagyságrendekkel alacsonyabb, mint a közönséges bűncselekményeké – tudjuk meg az OT-nak készült jelentésből. A kényszervallatások nyomozásának eredményességi mutatója 4,2 százalék, az egyéb bűncselekmények felderítési aránya meghaladja az 50 százalékot. Ez nem a belügy „sara”.

Miért idegesek?

A jelentés első része „a jogi szabályozás gyengéiről szól”. Az itt megfogalmazott javaslatok többsége azonban – az emberi jogokra hivatkozva – kurtítaná a rendőrök jogosítványait, ami a pragmatikusok szerint gyengítheti a rendőrséget, és tovább ronthatja a közbiztonságot.

– A rendőrség maga is emberi jogokat és szabadságot véd a bűnözéstől – mondja Mészáros. – Ezért nem antiliberalis cselekedet, ha va-

sértett kezében nincs gumibot, ám a rendőrök is egyre inkább félnek. Ezért próbálkoznak a feszültségek oldásának más módszereivel. A belügyminiszter kezdeményezésére a Rendőrtiszti Főiskola Rendészeti Kutató Intézete Csepeli György vezetésével kutatási programot indított. Címe: A rendőrség és a cigány lakosság diszkriminációmentes kapcsolatának lehetőségei. Az eredmények felhasználásával „kisebbség-módszertani tantárgyat” vezetnek be a rendőrfőiskolán. TGM szerint Kovács II. tizedesnek nem kell Sólyom László jogi kifinomultságával bírnia, elég, ha világosan megmondják neki: a gyanúsított a bíróság ítéletéig ártatlan állampolgárnak számít.

A BM újabban igyekszik kedvezkedni. Azt adja, amit tud. Revánslehetőséget kínál a romáknak, akik a cigány-rendőr focimeccsen úgy elverték a zsarukat, mint szó-dás a lovat. Ez is valami. ■